

*Dm en cd u a (Zadar)*UDK 737.23(497.5 Zadar)“1600”
Stručni rad
Priljeno: 8. 9. 2016.

MEDALJA PROKURATORA ŠKRINJE SV.Š IMUNA IZ G ODINE

Autor opisuje nastanak i svrhu pomalo zaboravljene medalje izrađene povodom izgradnje crkve sv. Šimuna u Zadru. Medalja je izrađena u bronci u stilu baroka i posvećena je čuvarima relikvija sv. Šimuna te nadzirateljima izgradnje crkve. Poznat je samo jedan primjerak te medalje. Neko vrijeme bila je u zbirci Lanza. Kasnije je donirana zadarskom Arheološkom muzeju i je u to vrijeme bio smješten u crkvi sv. Dada. Nakon je medalja bila postavljena u sakristiju današnje crkve sv. Šimuna. Ta je crkva temeljito renovirana i rekonstruirana 1984. godine pa je zbog građevinskih radova na crkvi medalja najvjerojatnije premještena u depo muzeja Stalne izložbe crkvene umjetnosti (SICU). Medalja je iznimno važan artefakt za povijest grada Zadra i njegova kulturnog naslijeđa. Radi boljeg razumijevanja ukratko se opisuje kronologija medaljerstva u Dalmaciji.

Nastanak crkve sv.Š imuna

Magnificum Capitan Iulius Chrysogonus Procuratorem Sancti Simeoni

Za vladavine navedene osobe i u prisutnosti plemića zadarskoga, cijenjenoga gospodina Pietra Grisogona, cijenjenoga gospodina Simona, sudca i istražitelja zadarskoga suda, osobno je uspostavljena komisija pod predsjedanjem Iulija Grisogona. Jedan od upravitelja ureda crkve sv. Šimuna, zaštitnika grada Zadra, s jedne strane, te majstor Stjepan Bokanić, također majstor Vicko s Braća, žitelji Pučišća, s druge strane, potpisali su ugovor kojim se majstori obvezuju izraditi četiri stupa od bijelog mramora te njihove pravokutne baze točno određenih mjera. Isti su obvezatni poštovati dogovoreno vrijeme isporuke izrađenih građevinskih elemenata. Građevinski elementi moraju biti izrađeni od svibnja do rujna 1599. Svim poslovima upravljat će plemeniti gospodin Iulio Grisogono. Cjelokupna cijena iznositi će sedamdeset dukata. Potpisano u Zadru u Uredu Velike zadarske komune. Potpisnici: Giacomo Saghich, gospodin Bortolomeo Armani, predstavnik građana Zadra, 20. travnja 1599.

Tako glasi skraćeni prijevod izvornoga dokumenta.¹

¹ *Magnificum Capitan Iulius Chrysogonus Procuratorem Sancti Simeoni*

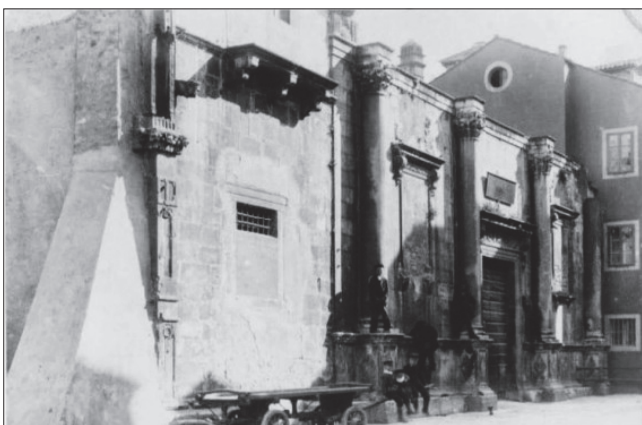
Nelli tempi et Regimenti ut supra. Alla presenza dl Nobil huomo Zaratino il Magnifico Signor Pietro Grisogono, del Magnifico Signor Simon honorando Giudice esaminator della Corte. Personalmente costituite le parti infrascritte, cioe il Magnifico Signor Capitanio Giulio Grisogono. Uno di Procuratori della fabrica della Chiesa di Santo Simon Giusto di Zara da una, et mistro Steffano Bocanich quondam mistro Vincenzo tagliapiera dalla Brazza, habitante nella Villa di Pucischia, dall'altra, spontaneamente per se, heredi et successori loro rispettivamente sono uenuti all infrascritti, accordi, et conventioni per le cose infrascritte, cioe è mistro Steffano sopradetto per se heredi et successori suoi ha promesso, et promette, et si obliga di tagliar quattro collone di pietra bianca, buona, quadre spontade, di longhezza di piedi tredici e mezzo cadauna di esse collone, et in un pezzo, et di grossezza doi piedi manco quattro dita per quadro nella petrara posta all' Isola della Brazza in luoco ditto Veseglia, et questo in termine di mesi cinque, prossimi uenturi, principiarano à primo

Temeljem tih dokumenata vijeće Zadarske komune odlučilo je izgraditi crkvu sv. Šimuna te su ugovoreni radovi za izgradnju i naručeni su umjetnički građevinski elementi koji su ugrađeni u pročelje crkve. Nadbiskup zadarski u to vrijeme bio je Minuccio Minucci (7. veljače 1596. - 7. travnja 1604.), a bilo je to u vrijeme mletačkoga dužda Marina Grimanija (1595.-1605.). Crkva sv. Šimuna nikad nije dovršena te je ostalo samo pročelje koje je vremenom devastirano, poglavito u Drugom svjetskom ratu u bombardiranju Zadra od anglo-američke avijacije. Crkva je izgrađena do arhitrava i zamišljena je kao vrlo prostrana, s bogatom fasadom ukrašenom trokutastim zabatom. Stupovi su morali nositi arhitrav s dorskim motivom triglifa i metopa. Kao metope bila su postavljena poprsja proroka. Portal s bogato ukrašenim nadvratnikom nosio je gradski grb - lik sv. Krševana na konju i grbove obitelji Civaleli i Grisogono, kojima su pripadala dva odbornika koji su se brinuli o izgradnji. Kasnije je početkom 18. stoljeća arhitrav demontiran te ugrađen u tadašnju crkvu sv. Stjepana, naknadno preimenovanu u crkvu sv. Šimuna. Nije poznato kako je izgledala unutrašnjost crkve zbog kasnijih

Maggio prossimo, et finirano ultimo Settembre uenturo 1599., ciò è doi di esse collone, per tutto il mese di luglio, prossime venturo, et le altre doi, per tutto il mese di settembre sopraniminato, senza contraditione alcuna, ne strepito di giudicio. Le qual collone esso mistro Steffano per se, heredi et successori suoi promette et si obliga dar al lito del mare della detta Isola della Brazza et agiutarle cargare nella burchiella, ouero altro vassello che farà uenir iui esso Signor Capitan Giulio; et all incontro il sopradetto Signor Capitan Giulio procuratorio quo supra nomine, per se et successor suoi, ha promesso et promette di dar et pagar al predetto mistro Steffano per sua mercede ducati settanta da L(ire) 6 s(oldi) 4 l'uno, et lire cento e uinti di peso di ferramenta, così egli contentante. A conto della qual summa il giadetto mistro Steffano disse, et con giuramento affermò, di hauer hauuto et effettivamente riceuuto auanti la presente stipulazione dal sopradetto Magnifico Signor Capitano Giulio tollerli cinque da L(ire) 6 s(oldi) 8 l'uno in tanti tollerli, et le predette lire cento e uinti di ferramenta; et altri tollerli quaranta à ragion come di sopra, esso mistro Steffano si contenta scoder dal signor Gierolimo Bencouich Nobile di Liesena, et della Brazza, li qual esso signor Capitano Giulio disse hauer mandato in man del detto signor Gierolimo per sborsarli al detto mistro Steffano come esso signor Capitano Giulio si obliga che saranno sborsati al predetto mistro Steffano subito come arriuarà alla Brazza. Il restante ueramente della sopradetta summa di danari che sono lire cento quaranta sei di picoli, esso signor Capitano Giulio procuratorio quo supra nomine, promette et si obliga di dar, et pagar al predetto mistro Steffano iui presente, et così contentante all' Isola della Brazza all' imbarcar delle prime doi Collone che sera per tutto il mese di luglio prossime uenturo senza contraditione alcuna ne strepito di giudicio. Con patto tra le sudette parti specialmente aposto, et con solenne stiupulatione uallato da esse inuiolabilmente osseruato, che se alcuna di esse parti non attendesse à tempo dovuto à quanto ha promesso come di sopra è stato specificato che quella parte che contrafara debba pagar per pena all' altra parte il quarto del sudetto preso, ma se (il che Signor Ildio non permetta) mistro Steffano sudetto morisse auanti il mese di settembre prossimo uenturo che in tal caso li suoi heredi non siano tenuti al predetto signor Capitano Giulio quo supra nomine se non restituir li denari che esso mistro Steffano hauerà riceuuto à conto sudetto scomputando però il lauoro che hauerà fatto, le qual tutte et cadaune cose premesse, et nel presente instrument contenute et annotate le sopradette parti per se heredi et successori loro ad inuicem, et uicissime hanno promesso, et prometeno di hauer sempre ferme, rate et grate, et à quelle ne ad alcuna di esse non contra far, dir, ne uenir, per se ne per altri, per qualsiuoglia ragion et causa, sotto obligation de tutti li beni loro mobili, et stabili presenti et futuri per li nomi sudetti, in qualsiuoglia luoco porti et essistenti. Fatto in Zara, nella Cancellaria della Magnifica Communita presenti miser Giacomo Saghich, et misser Bortolomeo Armani cittadini di Zara testimonij hauutj, chiamatj, et alle cose premesse specialmente pregatj. u(t supra).

Državni arhiv u Zadru, Spisi zadarskih bilježnika, Francesco Primizio, 1590.-1608. Instrumenti 1597.-1600., B. 2, F. 2/5, nepaginirano. (in margine: Inter Magnificum Capitan Iulius Chrysogonus Procuratorem Sancti Simeoni et mistrum Stephanus Bocanich de Brachia pacta et conventiones) Adi 20. Aprile 1599

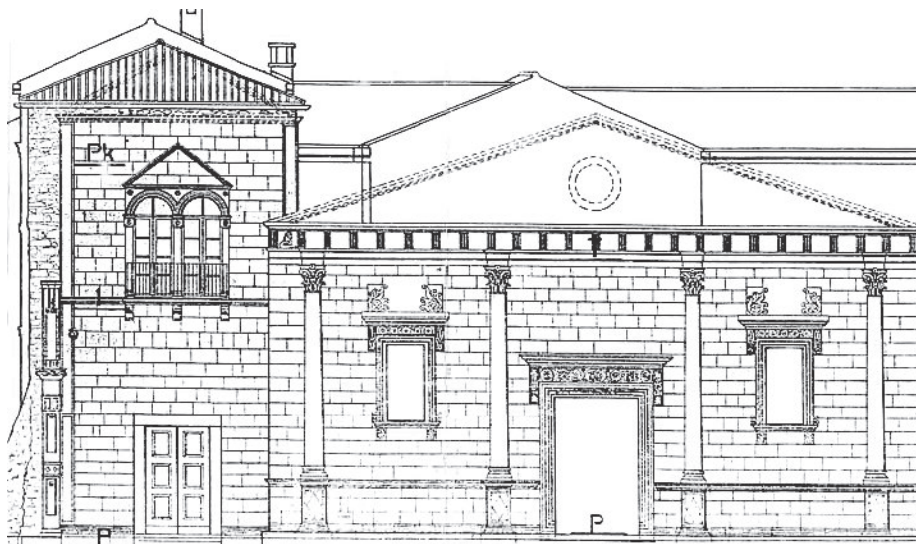
stalnih prenamjena. U vrijeme Napoleonove uprave korištena je kao dio vojne bolnice koja se nalazila s istočne strane, tik uz same zidove crkve. Nakon Drugoga svjetskog rata tu se nalazila gradska ribarnica. Crkva je prirubljena na lijevu stranu kapele sv. Roka, a na njezinu je mjestu bila sv. Marija Velika do sredine šesnaestog stoljeća, koja je porušena zbog izgradnje novih zadarskih zidina. Želja zadarskih građana da se crkva izgradi propala je zbog financijskih problema i stalne opasnosti od turske provale te je velik dio novca potrošen upravo za popravke fortifikacijskih sustava i financiranje vojske. Crkva sv. Šimuna kasnije je promijenila lokaciju jednostavnim preimenovanjem crkve sv. Stjepana u crkvu sv. Šimuna. Postojeće pročelje konzervirano je prije desetak godina. Današnji izgled nedovršene crkve sv. Šimuna samo je podsjetnik na nekad vrlo očuvano pročelje crkve.

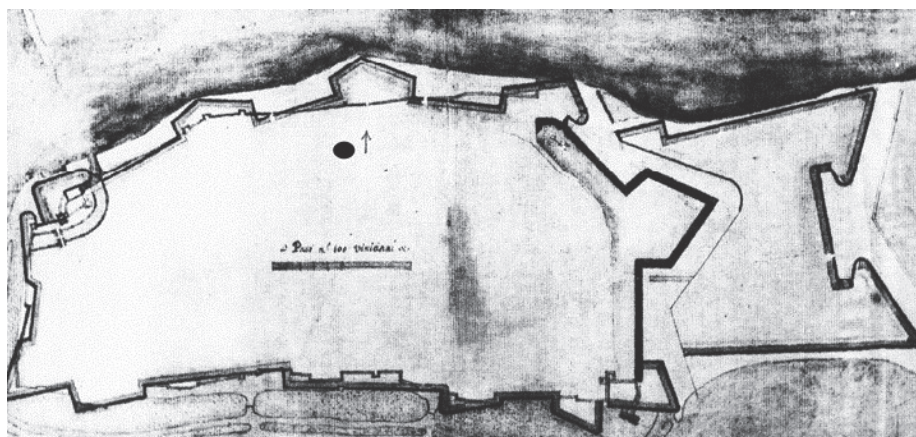
Pročelje nedovršene crkve sv. Šimuna, 1910.

Pročelje nedovršene crkve sv. Šimuna, danas

Rekonstrukcija pročelja nedovršene crkve sv. Šimuna

*Št ještaj a do rše crkve sv.Š mu u adašj em Zadru
(crna točka)*

Crkva sv. Stjepana / sv. Šimuna

Ranokršćanska crkva sv. Stjepana Prvomučenika promijenila je titular 1632. godine, otkad se u njoj čuvaju moći najpopularnijeg zadarskog sveca - sv. Šimuna proroka. Izvorno je izgrađena već u V. stoljeću kao trobrodna bazilika s polukružnim istaknutim svetištem na istočnoj strani. Crkva je već od srednjeg vijeka više puta pregrađivana. Na glavnom oltaru pozlaćena je srebrena škrinja sv. Šimuna iz 1380. godine. Škrinja je zlatarsko djelo velike vrijednosti i vrhunsko djelo zadarskoga srednjovjekovnoga

zlatarstva, a u njoj je pohranjena svečeva relikvija. Izradu škrinje milanskom je zlataru Franji, prema sačuvanom ugovoru iz 1377. godine, povjerila hrvatsko-ugarska kraljica Elizabeta, kći bosanskoga bana Stjepana Kotromanića i žena kralja Ludovika Velikog Anžuvinca. U škrinji se čuvaju vrlo vrijedni zavjetni darovi iz različitih povijesnih razdoblja, a najvrjednija je kraljičina kruna, izniman gotički zlatarski i draguljarski rad. Južno od crkve nalazi se rimski stup postavljen 1729. godine, a sastavljen je od dvaju stupova gradskoga hrama koji su se do tada sačuvali na kapitoliju na Forumu.

Crkva sv. Šimuna (sv. Stjepana) u Zadru, danas

Medalje Republike Venecije za Zadar i njegovo upravno područje

Potrebno je više pozornosti pridati medaljerstvu u Dalmaciji, osobito onom iz vremena kad su prestale bune, a mletačka se uprava provodila rutinski, pa sve do vremena dok Napoleon nije porazio obje jadranske republike. Određeni broj medalja dalmatinskih magistrata iz 17. i 18. st. najčešće nema osobitu umjetničku vrijednost jer su ih izrađivali skromniji zlatari ili srebrnari, prema željama domaćega plemstva koje je na taj način htjelo počastiti providura ili kneza na odlasku i zahvaliti mu na njegovu gotovo uvijek dobro opravljenom zadatku: „*dopo un savio, paterna e giusto governo*”. Povijesna i kulturno-povijesna vrijednost tih medalja mnogo je veća. Veliki broj takvih medalja posjedovao je Constantino Cumano u Trstu (Kunz 1867: 10-11), a brojne se čuvaju u Museo Civico Correr u Veneciji. Misli se da je prva takva medalja u Dalmaciji medalja nastala 1600. za prokuratore rake sv. Šimuna (*Procuratori dell' Area di S. Simeone di Zara*). Na njezinu licu prikazano je pročelje crkve sv. Šimuna, a naličje podsjeća na neke od muranskih osela, s dva grba magistrata (*Archivio storico per la Dalmazia*, 12/1932, 3 13-26: 83). Među bolje dalmatinske medalje ubraja se medalja iz Rima, iskovana za pontifikata pape Inocenta XI. Odescalchia (1676.-1689.) u povodu oslo-

bađanja Herceg-Novog (Castelnuovo) od mletačke vojske 1687. La Scuola Dalmata u Veneciji posjedovala je vlastite zlatne i srebrne medaljice, vrijedne 2 cekina, 30 i 15 soldi, iskovane u mletačkoj kovnici 1692. i u 18. st., s likovima sv. Jurja i sv. Tripuna (CNI VI: 447, br. 1-4). Navedimo i neke od općih providura (provveditori generali) Dalmacije i Albanije, kojima su predane takve medalje: Catterino Corner (1663.-1667.), Sebastiano Vendramin (1731.), Giorgio Grimani (1731.-1734.) te Giacomo Gradenigo (1773.-1776.). Valjalo bi dobro proučiti arhive i utvrditi tko su zapravo bili ti domaći umjetnici ili obrtnici, zlatari ili srebrnari. Spretni Anton Schabel (1725.-1806.) isprva je radio u Beču (1755.-1765.), a potom u mletačkoj kovnici (1766.-1805.). Autor je skromne medalje naručene kad je za dužda Paola Reniera (1779.-1789.) prestala kuga u Dalmaciji (1784.). Camillo Giacomazzi, tajnik općeg providura Angela Dieda (1789.-1792.) dobio je od paških patricija medalju, isto kao i Gerolamo Badoer, podesta u Poreču (1795.-1797.), Marino Badoer (1774.-1777.) i Angelo Corner (1793.), obojica korčulanski kneževi, kao i poznati Paolo Emilio Canal, providur u Imotskom (1777.-1780.) i Sinju (1783.-1785.). Postoje dvije različite medalje namijenjene sinjskom providuru Zan Carlu Zorziju (1790.-1792.). Makarska je darovala medalju svom providuru Bernardu Zorzi (1785.-1788.). Split je pak naručivao medalje za svoje kneževe Pietra Giovannija Semitecola (1778.-1781.) i Vincenza Bemba (1789.), Zadar za Antonija Cigognu (1782.-1784.) i Luc' Andreu Cornera (1788.-1790.), a Šibenik za Zuannu Bragadina, svoga kneza i kapetana (1791.-1793.). Neke navedene medalje izljevane su i u zlatu: u Šibeniku Bragadinu (1793.), u Zadru Luc' Andrei Corneru (1790.).

Medaljoni sa škrinje sv.Š imuna

Škrinju za moći sv. Šimuna izradio je 1380. godine Franjo iz Milana. Nalazi se na glavnom oltaru u svećevij crkvi u Zadru. U unutrašnjosti škrinje nalazi se reljef na kojem se vidi Kristovo prikazanje u hramu, simboli evanđelista i zadarski zaštitnici. Izradio ga je 1497. godine zadarski zlatar Toma Martinov. U reljefu je oblikovano osam okruglih medaljona na koje su aplicirana brončana poprsja iz antičke prošlosti i mitologije te kompozicija Apolona i Marsije. Reljef Apolona i Marsije izrađen je u 15. stoljeću prema antičkoj gemi Apolona i Marsije, poznatoj kao Neronov pečat. Bilježe se vlasnici geme, među kojima je bio trogirski biskup Lodovico Trevisan (kardinal Mezzarota Scarampo) i papa Pavao II. Barbo. Posebna je pozornost pridana zadarskom nadbiskupu Maffeu Vallaressu (1449.-1496.). Kao veliki prijatelj pape Pavla II. upravo je on mogao posjedovati navedene medaljone te je oporučno mogao odrediti da se postave na škrinju sv. Šimuna. Izvještava se i o njegovim pismima te o Donatellovoj angažiranosti na opremanju „Nadbiskupske palače u Zadru”. Posebnu pozornost zaslužuje osam medaljona s lijevanim porsjima i kompozicijom u kojoj su prikazani Apolon i Marsija. Prikazane likove djelomično su prepoznali dosadašnji istraživači: na njima su portreti antičkih povijesnih ličnosti i „božanstava” poput Nerona, Cezara, Seneke, Lukrecije, Klaudija, Minerve. Te medaljone prvi je spomenuo mađarski povjesničar umjetnosti Alfred Gotthold Meyer u knjizi posvećenoj škrinji sv. Šimuna, objavljenoj u Budimpešti 1894. godine. Uočio je da su u medaljonima prikazana poprsja antičkih filozofa, rimskih careva i carica te prizor Apolona i Marsije. Na lijevoj strani, u okviru za natpis s bočnim proširenjima upisan je donatorski natpis iz 1497. godine. Natpis

spominje zadarskoga nadbiskupa Giovannija Robobellu, kneza Giovannija Bolana i kapetana Francesca Marcella. Spominju se i zadarski plemići, Zoilo de Nasis i Mauro Grisogono, jer su oni bili zastupnici svečevih relikvija i škrinje. U dnu, ispod okvira table, iskucano je, u dvoredu, ime zadarskoga majstora zlatara Tome Martinova. Opis medaljona glasio bi ovako: na lijevoj strani, u okviru za natpis s bočnim proširenjima upisan je donatorski natpis iz 1497. godine. Gjuro Krasnov opisao ih je kao hrvatske pramedalje, one koje su kasnije postale vodilje za izradu brojnih drugih medalja na tom području.

1

Apolon i Marsija

2

Minerva

3

G. Iulius Caesar

**DIVO SIMEONI IVSTO PROPHETAE DICATVM
IOANNE ROBABELLO ANTISTITE
IOANNE BOLANO PRAETORE
FRANCISCO MARCELLO VRBIS PRAEFECTO
ZOILO DENASIS ET MAVRO CHRI
SOGONO ARCAE PROCVRATORIBVS
MCCCCXCVII DIE VLTIMO MENSIS APRILIS
OPVS TOMAS MARTINI DE IADRA
ROGO VOS FRATRES ORATE PRO ME**

Natp s a š krij i sv.Š ma

Š riñ a sv.Š ma iZ adru

Medalja crkve sv.Š imuna

Godine 1600. projektirano je pročelje crkve sv. Šimuna. Sponzori izgradnje crkve i zaštitnici rake željeli su obilježiti taj događaj izradom medalje koja se danas najvjerojatnije čuva u muzeju *Šala izložbe crkvene umjetnosti* (SICU). Jedini primjerak te medalje neko se vrijeme nalazio u zbirci Lanza², a kasnije je bio deponiran u crkvi sv. Donata (nekadašnjem Arheološkom Muzeju, Zadar). Nakon toga medalja je prenesena u sakristiju crkve sv. Šimuna, a 1984., kad je temeljito rekonstruirana crkva, ta medalja najvjerojatnije je prenesena na čuvanje u muzej SICU.

Misli se da je ta medalja najstarija u Dalmaciji. Revers podsjeća na neke od muranskih osela, s dva grba magistrata. Zadarski službeni gradski fotograf Biagio Cigliano fotografirao ju je 1932. u vrijeme dok je medalja bila u tadašnjem Arheološkom muzeju smještenom u crkvi sv. Donata. To je jedini fotografski dokument na temelju kojeg danas znamo izgled medalje.

Revers medalje potpuno odgovara pročelju crkve koje je do tada bilo završeno. Medalju su dale iskovati zadarske plemićke obitelji Civaleli i Grisogono, a njihovi se grbovi nalaze na reversu medalje. Medalja je izvedena u baroknom stilu. Autor medalje ostao je nepoznat premda postoje dvije pretpostavke o njezinu autorstvu. Jedna govori o autorstvu nekog zadarskog majstora, a druga govori da je medalja izlivena u kovnici Mletačke Republike. Zadar je od srednjeg vijeka pa do francuske uprave imao velik broj majstora-zlatara koji su bili sposobni izraditi odljevne matrice. Tome u prilog govori i postojanje Zlatarske ulice (Ruga Aurificum) koja i danas postoji. Ime je dobila upravo po tim radionicama. Druga teorija ne bi trebala biti prihvaćena jer je otkovan jedan primjerak pa nije bilo potrebno zaposliti složenu mletačku kovnicu za izradu jednoga primjerka. Odljevne matrice dosad nisu pronađene.

Avers: Vanjski izgled crkve sv. Šimuna u Zadru s natpisima:

**NOVM • CONSTRVNT • TEMPLV • VETERE • EVERSO • TEMPORE
BELL • CONTRA • TVRCAS • ACTI • U esergu: • MCCCCC**

Revers: grbovi zadarskih plemićkih obitelji Grisogono i Civaleli

C • IVLIVS • CHRYSOGONVS • ET • TOMAS • CIVALELVS • PROCVRATORES • D • SIMONIS • PROPHETE •

Materijal: lijevana bronca, godina 1600., promjer: 7 cm, kod: W-ME495A/22-1, ref: Voltolina 705

² Frane Lanza, hrvatski liječnik i arheolog (Split, 10. VIII. 1808. – Santa Maria della Rovere kraj Trevisa, 2. I. 1892.), bio je ravnatelj Arheološkoga muzeja u Splitu 1863.–72. te gimnazijski profesor u Zadru. Bavio se dalmatinskom arheologijom i poviješću, pisao o antičkoj Saloni, Dioklecijanovoj palači; o problemima iskapanja u Saloni vodio je polemiku s F. Carrarom. Napisao je i nekoliko knjiga s područja medicine te školske udžbenike iz mineralogije, zoologije itd. Važnija djela: O mauzoleju cara Dioklecijana u Splitu (Del Mausoleo dell'Imperatore Diocleziano in Spalato, u časopisu: La Dalmazia, 1847.), Stari solinski dosad neobjavljeni ilustrirani nadgrobnici (Antiche lapidi salonitane inedite illustrate, 1848. i 1849.).

Medalja povodom izgradnje crkve sv. Šimuna u Zadru, 1600. - V 705.

(Foto Biagio Cigliano, 1932.)

Literatura

- Bianchi, Federico Carlo*, Zara Cristiana vol. 1, Zara, 1877.
- Bianchi, Federico Carlo*, Zara Cristiana vol. 2, Zara, 1880.
- Duca, Domenico*, Numografija i sigilografija grada Zadra, Zadar, 2015.
- Goja, Bojan*, Oltar sv. Jeronima u crkvi sv. Šime u Zadru i radionica Bettamelli, Zadar, 2012.
- Fondra, Lorenzo*, Storia della insigne reliquia san Simeone Profeta, Zara, 1835.
- Hill, George F.*, Corpus of Italian Medals of the Renaissance before Cellini. London, 1930.
- Mirnik, Ivan*, Zadarska revija, 36 (1987) 43-44, Zadar, 1987.
- Mirnik, Ivan*, Umjetnost medalje u priobalnoj Hrvatskoj od 15. stoljeća do 1818., Zagreb, 1989.
- Mirnik, Ivan*, Medalja u Hrvatskoj 1700-1900., Zagreb, 1981.
- Patrignani, Antonio*, Il regno di Dalmazia nelle monete e medaglie del Sacro Romano Impero e dell' Impero d'Austria. Archivio storico per la Dalmazia, 13/Zara, 1932.
- Patrignani, Antonio*, La Dalmazia nelle monete e medaglie Napoleoniche. Archivio storico per la Dalmazia (Roma), Zara, 1931.
- Praga, G.*, Scritti sulla Dalmazia, vol. II, Medaglia coniata nel 1600 dai Procuratori dell'Arca.
- Raukar, Tomislav / Petricioli, Ivo / Švelec, Franjo / Peričić, Šime*, Zadar pod mletačkom upravom (Zadar u prošlosti, vol. 3.), Zadar, 1987.
- Tomčić, Radoslav*, Prilog proučavanju škrinje sv. Šimuna i pojava renesanse u Zadru (Medaljon Apolon i Marsija na reljefu Tome Martinova), Institut za povijest umjetnosti, Zadar, 2005.
- Trecani*, Enciclopedia Italiana: Vol. 3., Vol. 6., Vol. 7., Roma, 1932.
- Voltolina, Pietro*, La storia di Venezia attraverso le medaglie, vol. II, Venezia, 1998.